

Kroniek

H.J.C.C.J. Wilschut

Na veertig jaar

Na veertig jaren lijkt er beweging te komen in de toenadering tussen de Gereformeerde Kerken in Nederland (GKv) en de Nederlands Gereformeerde Kerken (NGK). Een combinummer d.d. 28 oktober 2006 van *Opbouw* en *De Reformatie* (O/R) was daarvan al een bijzonder signaal. Nog opvallender was de Balans van het gesprek tussen de vrijgemaakt gereformeerde D(eputaten K(erkelijke) E(enheid) en de Nederlands gereformeerde C(ommissie) voor C(ontact) en S(amenspreking) over de binding aan de belijdenis, onder de titel 'Waar staan wij nu?' (Balans), met introducerend persbericht. Zeker, er zijn nog wel verschillen in de omgang met de belijdenis tussen GKv en NGK. Maar gelet op de geconstateerde eenheid in geloof is het van beide kanten de overtuiging, 'dat die verschillen onze kerken niet blijvend gescheiden mogen houden en dat daarmee de weg vrij is voor gesprekken, gericht op kerkelijke eenheid'.

Loyaal

Hoe kun je als gereformeerde kerken met elkaar verder? Zowel principieel als historisch is het antwoord: door instemming met de gereformeerde léér. Dat wordt concreet in de binding aan de gereformeerde belijdenis. Met de bedoeling om te buigen voor Gods Woord. De gereformeerde belijdenis wil geen eigen geluid geven naast de Schrift. Maar wil juist stem geven aan de leer van de Schrift, tot eer van God. Dat tekent het katholiek karakter van de gereformeerde belijdenis. Het gaat niet om een typisch gereformeerd specialisme, maar om de leer van Christus en van de apostelen. Om het geloof dat vanouds aan de heiligen is overgeleverd.

De Schrift heeft dan ook blijvend voorrang boven de belijdenis. De Schrift is de normerende norm. De belijdenis is de (aan de Schrift) genormeerde norm. Menselijke geschriften staan niet op één lijn met Gods Woord, zegt art. 7 NGB. De zekering tegen confessionalisme vind je in de belijdenis zelf!

Dat neemt niet weg dat de Gereformeerde Kerken in Nederland steeds hebben gevraagd om een loyale instemming met haar belijdenisgeschriften. Laten die belijdenisgeschriften niet volmaakt zijn zoals Gods Woord dat is, wel verklaren de kerken met het klassieke ondertekeningsformulier van de Nationale Synode van Dordrecht 1618/19, dat de belijdenisgeschriften *in alles* met Gods Woord overeenkomen. Gereformeerde kerken staan voor de zuiverheid van hun belijdenis. Dat sluit toetsing aan Gods Woord niet uit. Al moet je dat niet doen op de manier van de remonstranten uit de 17^e eeuw met hun pleit voor revisie van de belijdenis. Daarmee werd de belijdenis min of meer permanent onder kritiek gesteld. Maar wijst voortgaande schriftstudie uit dat de belijdenis op een onderdeel bijgesteld moet worden, dan kán dat. Wel moet je daarvoor bij de kerken zijn. De belijdenis is van ons samen. In ieder geval kun je aan het feit dat de belijdenis blijvend aan de Schrift onderworpen is, geen vrijheid ontnemen om jouw afwijkende mening op persoonlijke titel links en rechts te ventileren.

Met deze loyale binding willen de kerken opkomen voor het Woord van God én voor de gemeente van God. De belijdenis brengt de eenheid in geloof tot uitdrukking: formuleren van

eenheid! En weert dwaalleer af. Daarom gingen er in de 19e eeuw alarmbellen rinkelen, toen in de Nederlandse Hervormde Kerk bij de ondertekening van de belijdenis een dubbelzinnige formulering werd ingevoerd. Met alle ruimte om je te binden aan de belijdenis *voor zover* deze met de Schrift overeenkomt. De praktijk wees uit dat het geen loos alarm was. Leervrijheid werd gelegitimeerd.

Onbekrompen

Tegelijk gaat het om een binding die onbekrompen is. Je kunt ook heel krampachtig met de belijdenis omgaan. Een binding tot aan de punten en de komma's. De binding is *materieel-inhoudelijk*. Gebonden wordt aan 'alle de Artikelen en stukken der leer', in de belijdenisgeschriften begrepen, om weer de taal van Dordt te gebruiken. Het is geen aanval op de Heidelbergse Catechismus, wanneer je constateert dat deze de sporen van de ontstaanstijd draagt in Zondag 37 (over de eed, contra dopersen en roomsen) en in de brede aandacht voor de sacramenten. Al blijkt tegelijk in Zondag 27 HC hoe verrassend actueel het onderwijs over het dopen van kinderen is gebleven. Je doet aan de leer van Dordt niet tekort, wanneer je graag had gezien dat het *in Christus* uitverkoren zijn (Ef. 1:4) meer was uitgewerkt. Zoals je evenmin kwaad spreekt van de Nederlandse Geloofsbelijdenis, wanneer je het eerste artikel over God wel erg abstract vindt klinken. Dat doet aan de schriftuurlijke inhoud ervan niets af. Materieel weet je je gebonden aan de Nederlandse Geloofsbelijdenis, Heidelbergse Catechismus en Dordtse Leerregels. Daarom kon art. 53 van de oude kerkorde ook kortweg spreken over het ondertekenen van de drie Formulieren van Eenigheid van de Nederlandse Kerken. Dus niet alleen van wat daarin geleerd wordt, maar van die drie formulieren zélf.

Loyaal en onbekrompen. Dat bijt elkaar dus niet. De problemen komen pas, wanneer je in naam van de onbekrompenheid gaat bezuinigen op de loyaliteit. Het evenwicht blijft alleen bewaard bij een *van harte* instemmen met de belijdenisgeschriften. Als de formele binding een formaliteit is, als de innerlijke liefde tot de gereformeerde religie ontbreekt, verandert het klimaat van de gereformeerde kerk. En wordt de binding van binnenuit uitgehold.

Toen ...

Deze Kroniek verschijnt onder de noemer 'Na veertig jaar'. Op 31 oktober 1966 verscheen de 'Open Brief' aan ds. A. van der Ziel en zijn Tehuisgemeente in Groningen. Op twee manieren kwam daarin de band aan de belijdenis onder druk te staan. In de eerste plaats werd hardop de vraag gesteld, of het historisch fundament van de Nederlandse Gereformeerde Kerken samenvalt met het fundament van de heilige algemene christelijke kerk. Dat was meer dan een vraag. Er ging een suggestie van uit. Temeer omdat erop volgde dat wij met ons vaak klein vaderlands gedoe als Gereformeerde Kerken in Nederland worden weggeroepen naar het niveau van de wereldkerk. Blijkbaar was er in de Gereformeerde Kerken met hun binding aan de gereformeerde belijdenis sprake van een sektarische verenging.

Vandaar ook in de tweede plaats het nivellerende spreken van de 'Open Brief' over de Vrijmaking als een broedertwist. Terwijl in de Vrijmaking juist het katholieke karakter van de kerken als *gereformeerde* kerken in geding was. Geen binding boven Schrift en belijdenis uit! Mag dan nog gezegd worden dat het de Here was die in 1944 bewaarde bij de christelijke vrijheid en de katholiciteit van de christelijke kerk?

Daarom is het te zeer uit de losse pols, wanneer ds. W. van der Schee in O/R, p. 53/54 op de vraag 'Houdt u uw catechisanten nog voor dat de Vrijmaking een werk van God was?', antwoordt: 'Nee, ik zie de Vrijmaking meer als een bedrijfsongeval uit de kerkgeschiedenis.' Dat blijkt minder badinerend bedoeld

te zijn dan het klinkt. Ds. Van der Schee zegt erbij dat het om iets heel belangrijks ging, om de betrouwbaarheid van Gods beloftewoord. Ook de uitspraak van ds. Van der Schee dat het gewicht van de Vrijmaking bij de synodaal-gereformeerde kerken hoort te blijven liggen, is welwillend te duiden: dáár ligt - vanwege de opgelegde binding - de eerste verantwoordelijkheid. Toch was de Vrijmaking meer dan een menselijk bedrijfsongeval. Mensen speelden er hun rol in. De Here ook.

Het is goed om veertig jaar na de 'Open Brief' te beseffen dat toen de moeiten in de kerken niet begonnen. De 'Open Brief' heeft op een bepaalde manier als concentratiepunt en katalysator gewerkt. Er gaat een geschiedenis aan vooraf. Waarin binnen de Gereformeerde Kerken de loyale trouw aan de belijdenis op meer dan één front onder druk was komen te staan.

Binnen het kader van deze Kroniek kan een en ander niet breed gedocumenteerd worden. Ik noem een paar dingen:
Dat ds. B. Telder met zijn boek uit 1960 *Sterven en dan?* publiek afweek van de gereformeerde belijdenis in Zondag 22 HC, is bekend. Het eigenlijke probleem bleek vast te zitten op de *binding aan de belijdenis*. Men had in Breda de belijdenis 'hartelijk' lief. Men had 'geduld' met haar gebreken. Maar van een ondertekening zonder reserves wilde men niet weten. Op dat punt kwam in Breda en in de kerken van het Zuiden in 1965 - nog voor de 'Open Brief' - de breuk. Het is een vertekening van de geschiedenis, wanneer A.P. de Boer in O/R, p. 62 stelt dat ds. G. van den Brink met zijn gemeente van Eindhoven zonder vorm van proces uit het jaarboekje werd gestreept. De gemeente van ds. Van den Brink wilde de band met het Breda van ds. K.C. Smouter niet opgeven, ondanks de reserves die daar waren tegen een loyale binding aan de belijdenis. En werd daarom niet op de Classis ontvangen. Men leze *Een kerk ging stuk* van de hand van H.J. van der Kwast en van G. van den Brink zelf (Amsterdam 1992), p. 150v.
Afgezien van de daar gegeven taxatie wordt duidelijk hoezeer de grens van de tolerantie in geding was. Naast de moeiten in Breda/Noord-Brabant is te wijzen op de problematiek rond de leringen van ds. L.E. Oosterhoff te Beverwijk. Zijn ideeën werden nauwelijks door iemand gedeeld. Toch werd hem in Noord-Holland de hand boven het hoofd gehouden. Opnieuw het probleem: waar ligt de grens van de tolerantie? Mag je van de belijdenis afwijkende meningen tolereren? Diezelfde vraag ging spelen bij de opvatting van de predikanten G. Visée en J.O. Mulder ten aanzien van de Tien Geboden in het algemeen en het vierde gebod in het bijzonder.

De 'Open Brief' uit 1966 kwam dus niet uit de lucht vallen. Zie ik het goed, dan kwamen er bij de ondertekenaars van de 'Open Brief' twee stromingen samen. Er waren er die koers wilden zetten naar de synodaal gereformeerde kerken. En die ook metterdaad naar die kerken zijn overgegaan. Dat geldt niet alleen van de opsteller van de 'Open Brief', ds. B.J.F. Schoep. Maar ook van diverse andere ondertekenaars. De brief was dan ook geadresseerd aan ds. A. van der Ziel (samen met zijn gemeente), die koste wat het kost wilde samenspreken met de synodaal-gereformeerde kerk ter plaatse. Prof. J. Kamphuis herinnerde daaraan in het ND van 4 november 2006. Tegelijk, een ander deel van de ondertekenaars stond niet met het gezicht naar de synodaal-gereformeerde kerken toe, maar vond de eerder genoemde groep wel in de claim op meer ruimte bij de hantering van de belijdenis. Dáár hebben de kerken in de jaren zestig van de vorige eeuw 'nee' tegen gezegd.

Dat is steeds het geschilpunt met de Nederlands Gereformeerde Kerken geweest. Niemand zal beweren dat daar feitelijke afwijking van de belijdenis schering en inslag is, al komt het voor (daarover straks). Het zijn inderdaad geen vrijzinnige kerken geworden, is prof. B. Kamphuis toe te stemmen (O/R, p. 79). Maar voortdurend is het bezwaar geweest dat de binding aan de belijdenis onvoldoende was. En dat er daarmee te weinig waarborgen zijn om dwaalleer te weren. Dat is dan ook telkens in samensprekingscontacten tussen GKv en NGK aan de orde gekomen.

Dat hier het geschilpunt ligt tussen GKv en NGK (in combinatie met de aard van het kerkverbandelijk samenleven), is maar niet alleen een taxatie vanuit vrijgemaakt gezichtspunt. Op de site van de NGK is een item 'geschiedenis'. Binnen de vrijgemaakte kerk zou gaandeweg het luisteren naar de Schrift zijn

lichtgemetseld binnen confessionalistische muren. Als voorbeeld wordt de veroordeling van ds. B. Telder genoemd. Jawel, ds. Telder week af van de letterlijke tekst van de belijdenis. Maar hij wilde juist luisteren naar de bijbelse leer zelf, ontdaan van de Grieks-heidense invloeden die eeuwenlang funest gewerkt hebben. Ook de omgang met de confessie binnen de GKv blijkt te horen bij de structuren die wel bedoeld waren om bij de Schrift te blijven. Maar die uitgaan boven hetgeen geschreven staat. Op 21 november 2006 stond dit nog steeds op de site van de NGK te lezen.

... en nu

We leven veertig jaar na het verschijnen van de 'Open Brief'. En het lijkt er sterk op dat de kou van toen nú uit de lucht is. We kijken anders naar elkaar en gaan anders met elkaar om dan veertig jaar terug, wordt in O/R gesteld (p. 51). Het blijkt ook uit de opgetogen taal in de brief van DKE d.d. 4 oktober 2006, toegezonden aan de kerkenraden in verband met de voorbede om kerkelijke eenheid op zondag 5 november 2006. DKE melden vruchtbare gesprekken met vertegenwoordigers van de NGK. 'De betekenis van de landelijke gesprekken ligt niet alleen in de overeenstemming op een aantal belangrijke punten. Ze hebben ook het vertrouwen doen groeien dat de GKV en de NGK als kerken van Christus willen leven naar Gods Woord en met een onbekrompen en loyale binding aan de gereformeerde belijdenis.' Diezelfde taal komt terug in Balans en persbericht. Er is overeenstemming juist op het vitale punt van een 'loyale en onbekrompen binding aan de belijdenis'. Met als evenwicht: wel binding aan de inhoud van de belijdenis, geen confessionalisme. Inhoudelijke bezwaren dienen kerkelijk aan de orde te worden gesteld. Een pleidooi voor een cosmetische verandering kan vrijuit gehouden worden in boek of blad.

Tot zover geen probleem. Hier spreekt de Balans goede woorden. Wat zou het een zegen zijn wanneer een kerkelijke breuk geheeld kon worden! De kerkelijke verdeeldheid van de gereformeerde gezindte zal iedere gereformeerde belijder tot nood zijn. Om samen biddend mee te worstelen voor Gods aangezicht. Wat hebben wij elkaar ook nodig in onze godloze en goddeloze tijd! Om samen kerk te zijn - naar binnen en naar buiten toe. Terwijl nu onze kracht zo gauw gebroken wordt door onderlinge verdeeldheid.

Bij het positieve spreken in de Balans over de binding aan de belijdenis zijn wel enkele kanttekeningen te maken. In de eerste plaats lijkt het erop dat deze binding beperkt wordt tot de kerkelijke ambtsdragers ('ambtsdragers in het algemeen en predikanten in het bijzonder'). Hier mist de kanttekening dat de binding van ambtsdragers aan de belijdenis een verbijzondering is van de band die ieder belijdend lid geacht wordt met de gereformeerde belijdenis te hebben. Kerkenraden zullen alleen tot het avondmaal 'toelaten die belijdenis van het geloof *naar de gereformeerde leer* hebben gedaan en godvrezend leven' (art. 60 KO). Al wordt niet van belijdende leden verwacht dat zij alle ins en outs van de drie formulieren van eenheid op hun duimpje kennen (hoeveel ambtsdragers doen dat trouwens?), van hen mag wel verwacht worden dat zij instemmen met wat materieel in de belijdenis geleerd wordt. Zeker, tegenover hen die te goeder trouw dwalen, is een vorm van tolerantie mogelijk. Zie daarvoor het besluit van de Generale Synode 's-Gravenhage 1914 (*Acta*, art. 138). Maar daarmee is de goede regel van art. 60 KO niet verdwenen. De belijdenis is niet van de ambtsdragers, maar van de gemeente!

In de tweede plaats, je kunt met de Balans de confessie typeren als een woord gesproken op zijn tijd, merkbaar geschreven in een concrete historische context. Ook is toe te stemmen dat de belijdenis niet uitputtend is, dat elke tijd zijn eigen vragen heeft, waarop de confessie niet zonder meer een antwoord geeft. Maar al draagt de confessie een datum, *toch is zij niet gedateerd*. Door de samenvatting van de hoofdlijnen van de bijbelse leer heeft de belijdenis

blijvende waarde en gezag, ook voor onze tijd. Gelukkig heeft de Balans daar ook oog voor: ‘De confessie brengt hoofdlijnen van de leer onder woorden: zo blijft er ook ruimte voor nadere uitwerking, toespitsing en aanvulling in verschillende tijden en situaties.’ Toch wil ik graag het niet-gedateerd zijn van de confessie onderstrepen. De term ‘beperktheid’ kan ook een oneigenlijk leven gaan leiden...

‘Er is ruimte om in de GK(v) het historische, menselijke en daarom ook beperkte karakter van de belijdenis te benadrukken’, schrijft prof. B. Kamphuis in O/R, p. 79. Ik neem aan dat hij bedoelt: die menselijke beperktheid royaal *erkennen*. Strikt genomen is ‘benadrukken’ dat je iets een extra accent geeft. De nadruk leggen op de beperktheid van de confessie kan relativerend gaan klinken. En dat zal zéker de bedoeling niet zijn.

Verschillen

Wederzijds is er dus de erkenning dat een loyale en onbekrompen binding aan de gereformeerde belijdenis nodig is. Niet langer is de zaak van de binding aan de belijdenis een blokkade voor verder en intensiever kerkelijk contact in de vorm van gesprekken, gericht op kerkelijke eenheid. Aldus de hoopvolle taal van de Balans.

Tegelijk erkent de Balans dat er nog altijd zekere verschillen zijn als het gaat over de omgang met de belijdenis. ‘Maar wij zijn van mening, gelet op wat we hierboven uitspraken over onze eenheid in geloof en belijden, dat die verschillen onze kerken niet blijvend gescheiden mogen houden en dat daarmee de weg vrij is voor gesprekken gericht op kerkelijke eenheid.’ Kortom, de verschillen zijn er wel, maar zijn niet meer wezenlijk kerkscheidend.

De Balans zelf brengt deze verschillen in kaart. Niet alle gemeenten binnen de NGK kennen de praktijk dat ambtsdragers hun binding aan de belijdenis met een handtekening bekrachtigen. Het wordt ook in NGK-kring betreurd. Tegelijk is er begrip voor en leidt het niet tot maatregelen tegen de betrokken gemeenten. Via de Preambule bij het A(kkoord) voor K(erkelijk) S(amenleven) hebben zij zich toch uitdrukkelijk gebonden aan de belijdenis.

Een ander verschil is dat binnen de NGK een ambtsdrager bij afwijking van de belijdenis niet gauw geschorst zal worden, wanneer geen sprake is van aantasting van het ene fundament, Jezus Christus, of als de afwijking het bouwen op dit ene fundament niet verhindert. Ook binnen de GKv wordt erkend dat niet snel tot schorsing zal worden overgegaan, maar ligt het accent meer op de bescherming van de gemeente tegen dwaalleer.

Lees je de Balans over de verschillen tussen GKv en NGK, dan rijst de vraag: wat is er nu feitelijk veranderd in de omgang binnen de NGK met de belijdenis? Wederzijds is er de erkenning dat de binding aan de belijdenis loyaal en onbekrompen dient te zijn. Maar meteen dient zich de vraag aan: hoe vul je die loyaliteit in?

Dat is geen spijkers op laag water zoeken. In het dubbelinterview tussen drs. H. de Jong en prof. J. Kamphuis in *Vuur en vlam 3. Kinderen van de Vrijmaking* (Amsterdam 2004) konden beiden zich vinden in de termen ‘onbekrompen en ondubbelzinnig’, om er de binding aan de belijdenis mee te typeren. Maar tevens moest prof. Kamphuis constateren: ‘Toch hebben die twee woorden bij mij een andere lading dan bij De Jong’ (a.w., p. 347). Zelfs bij een nadere omschrijving van de termen ‘loyaal en onbekrompen’ zoals in de Balans, blijkt hier in de praktijk nog steeds verschil te zijn. Een praktijk die in de NGK ook kerkelijk gelegitimeerd is.

Blokkades

En bij dat laatste zit het probleem. Binnen de NGK zijn voorgangers die afwijken van de belijdenis. Om man en paard te noemen, in zijn boek *Van oud naar nieuw. De ontwikkelingsgang van het Oude naar het Nieuwe Testament* (Kampen 2002) uit drs. H. de Jong openlijk inhoudelijke kritiek op de Dordtse Leerregels. Dus geen kritiek van cosmetische aard, nee, de kritiek raakt de beleden leerinhoud. Op een andere manier - maar toch - zet ook dr. A. van der Dussen publiek vraagtekens bij de inhoud van de Dordtse Leerregels. Zie zijn boek *De omgekeerde wereld. Over de strekking van de bijbelse verkondiging van Gods verkiezing* (Amsterdam 2002). Voor commentaar op beide geschriften verwijs ik u naar *Nader Bekeken* van juli-augustus 2004, p. 196v. DKE hebben met drs. De Jong gesproken. Prof. B. Kamphuis schrijft daarover: 'In deze gesprekken bleek het heel goed mogelijk om dicht bij elkaar te komen, zonder dat daarbij onzerzijds de Dordtse Leerregels hoefden te worden losgelaten' (O/R, p. 81). Dat is verblijdend. Alleen blijft het de vraag of dit gesprek ook bij De Jong heeft geleid tot intrekken van zijn inhoudelijke kritiek op de Dordtse Leerregels. Tot op heden heeft hij zijn boek in dit opzicht niet gecorrigeerd.

Toch hoeven meningen als van drs. De Jong en dr. Van der Dussen *op zichzelf genomen* nog geen blokkade te betekenen om tot kerkelijke eenheid te komen. Denkt u aan de gang van zaken in 1892. Op de leringen van A. Kuyper was heel wat aan te merken. Toch ging het gros van de kerken uit de Afscheiding - ondanks alle bezwaren tegen Kuyper - met de Vereniging mee. Want er werd niet verenigd op basis van wat particuliere voorgangers leren. Maar op basis van Schrift en belijdenis. Geconstateerde afwijkingen konden in de verenigde kerken bij de bevoegde vergaderingen aan de orde worden gesteld.

Bij dit argument heeft H. Bouma een- en andermaal kritische kanttekeningen gezet. Men had volgens hem in 1892 al inhoudelijke uitspraken moeten doen t.a.v. bepaalde opvattingen van Kuyper (zie *De vereniging van 1892*, Groningen 1967, p. 158v; zie ook de bijdrage van H. Bouma in *Vereniging in wederkeer. Opstellen over de Vereniging van 1892*, Barneveld 1992, p. 24v). Toch is de opstelling in 1892 principieel te rechtvaardigen. Men verenigde niet op grond van privémeningen. Zelfs niet van een gemeenschappelijke visie op Afscheiding en Doleantie. Maar op basis van Schrift en belijdenis. Dat het in het vervolgtraject is misgegaan (1905, 1942) komt niet in mindering op het zuivere startpunt. Al kun je met J. Kamphuis zeggen, dat er in de Vrijmaking meer oor is gekomen voor de verontrusting van de Christelijke Gereformeerde Kerken, die op dat moment niet in de vereniging durfden treden, tegelijk geldt: 'Hun visie op 1892 zal van de onze blijven verschillen' (zie H.J.J. Feenstra e.a., 1892. *Wat, wie en wat nu?*, Bedum 1992, p. 55).

Dáár zit hier de moeite. Niet maar dat er binnen de NGK voorgangers met van de belijdenis afwijkende meningen zijn (hoezeer dat te betreuren is). *Maar dat zij daarvoor kerkelijk de ruimte krijgen*. Dat raakt rechtstreeks de aard van de binding aan de belijdenis. Verdraagt de ruimte die hier kerkelijk gegeven wordt, zich werkelijk met de uitgesproken loyaliteit? Oftewel, is er op het punt van de loyaliteit werkelijk overeenstemming bereikt?

Er valt nog heel wat met de NGK te praten over de verschillen in omgang met de belijdenis. Prof. B. Kamphuis constateert het in O/R (p. 81). Ook de Balans constateert het. Dan lijkt de conclusie van de Balans op z'n zachtst gezegd voorbarig: dat er op het punt van de binding aan de belijdenis een zodanige consensus is, dat de weg vrij is voor gesprekken om te komen tot kerkelijke eenheid. Het gaat niet om ondergeschikte geschillen. Maar om wat vanaf het begin het punt in geding is geweest tussen GKv en NGK: waar ligt de grens van de tolerantie? Daarop geven de NGK blijkens de Balans geen wezenlijk ander antwoord dan voorheen. Waarmee de oude blokkade helaas nog steeds niet is weggenomen.

Er is – opnieuw helaas - zelfs een blokkade bijgekomen. Inmiddels werd binnen de NGK het rapport ‘Vrouwelijke ouderlingen en predikanten?’ aanvaard. In dat rapport gaat een wissel om in de omgang met de Schrift. Een hermeneutische vooronderstelling bepaalt de eindconclusie. En wel die van de contextbepaaldheid van de Schrift (zie voor een bespreking van dit rapport: *Nader Bekeken* van juli-augustus 2003, p. 198v). J. Mudde geeft dan ook een te optimistische voorstelling van zaken, wanneer hij in O/R schrijft dat wel de conclusies van het bedoelde rapport ter discussie staan, maar niet de hermeneutische uitgangspunten (p. 67). Dat staan ze wel degelijk. En met grote zorg. Want dit raakt de aard van het schriftgezag. Daarom verbaast de reactie van A.S. van der Lugt: ‘Ik zie in de NGK een methode van bijbelgebruik die vertrouwen inboezemt’ (O/R, p. 69). Hier komt het vertrouwen juist onder spanning te staan. En is er een extra barrière gekomen voor kerkelijke eenwording.

Berkel 1996

De Balans laat moeilijk een andere conclusie toe: aan de kant van de NGK is geen werkelijke verandering te constateren inzake de binding aan de belijdenis. Althans, het blijkt niet uit wat er in de Balans aan feitelijke gegevens wordt voorgelegd.

Dat valt eens te meer op, wanneer u het rapport van DKE aan de GS Berkel en Rodenrijs 1996 naast de Balans legt. Tot in de formuleringen toe is het standpunt van de NGK ongewijzigd gebleven. Een ambtsdrager zal niet gauw geschorst worden bij afwijking van de belijdenis, als het maar niet het fundament Jezus Christus raakt of het bouwen op dit fundament hindert - deze stellingname van de NGK is al woordelijk te vinden in een nota van de toenmalige CCS (*Acta Berkel*, p. 334). Toen was de conclusie van DKE: er is een te grote vrijheid in de NGK in de omgang met de belijdenis. De afspraken binnen het kerkverband geven te veel ruimte, waardoor een onbekrompen en ondubbelzinnige binding aan de leer onvoldoende wordt gewaarborgd. DKE zien achter deze verschillen een ‘andere geest’, een andere manier van kerk-willen-zijn, gebaseerd op een te ruime binding aan de gereformeerde confessie, waardoor het gereformeerde karakter wordt aangetast (*Acta Berkel*, p. 336). Dat was maar niet alleen de visie van DKE. Ook de kerken zélf spraken zich in Berkel in deze zin uit (*Acta*, art. 82, p. 125v).

Nu zijn we tien jaar na ‘Berkel’. Wat destijds als kerkscheidend struikelblok werd gezien, is nu geworden tot verschillen waarover we nog maar eens goed met elkaar moeten doorpraten. In de gesprekken is vertrouwen gegroeid. Op grond waarvan wordt uit de Balans niet echt duidelijk. Het kan moeilijk liggen aan een andere opstelling aan NGK-kant. Daar is weinig veranderd. Ook niet aan wat in 1996 een ‘andere geest’ werd genoemd. Zo er binnen de NGK verandering is opgetreden, dan zeker niet in een meer gereformeerde richting. Denkt u aan de ‘vrouw in het ambt’. Denkt u ook aan de praktijk binnen sommige kerken in NGK-kring, waarbij kinderen worden toegelaten aan het avondmaal. Geen wonder dat de Christelijke Gereformeerde Kerken de afstand tot de NGK vergroot hebben. Hier gaat iets structureel mis met het gereformeerde kerk zijn.

Niet alleen binnen CGK en GKv worden dergelijke verschuivingen geconstateerd. Ook binnen eigen NGK-kring wordt erkend dat er sprake is van ‘van kleur verschieten’ in evangelicale richting (zie *ND* van 18 september 2006). Laat de New Winekleur van de NGK Houten daarvan een extreem teken zijn, het kan toch maar binnen de NGK.

Het opschuiven in evangelisch-charismatische richting is ook te illustreren aan de uitkomsten van een enquête onder predikanten uit verschillende kerken van gereformeerde signatuur (oorspronkelijk gepubliceerd in het blad *CV-Koers*, opnieuw gepubliceerd in Ronald Westerbeek e.a., *Stromen van levend*

water. *Werken met de gaven van de Geest in de gemeente*, Amsterdam/Deventer 2005, p. 117v). Met name de predikanten uit NGK-kring blijken in opvallende mate open te staan voor het charismatische denken en handelen.

Daarnaast komt binnen de NGK de catechismusprediking in toenemende mate onder druk te staan. En dat mede vanwege moeite met de inhoud van de Catechismus (zie *Opbouw* van 28 juli 2006; zie ook de Persrevue van *Nader Bekeken* van oktober 2006).

Blijkens de geformuleerde verschillen in de Balans zijn de NGK zichzelf gebleven. Dan is er blijkbaar iets bij *ons* veranderd. Wat wij tot nu toe steeds als kerkscheidend hebben ervaren, ervaren wij nu alleen nog maar als verschillen om over te praten. Dat zegt meer over ons dan over de NGK. Al ben ik blij dat prof. B. Kamphuis in dit opzicht indringende vragen aan de NGK-broeders heeft gesteld (O/R, p. 80). Inderdaad, de afstand kon wel eens groter zijn dan gedacht en gesuggereerd wordt.

Slotopmerkingen

Ik moet gaan afronden. Anders hebben we straks nog een dubbelnummer van *Nader Bekeken*. Daarom tot slot nog een paar afrondende opmerkingen:

1. Er zijn nog enkele elementen uit de Balans onbesproken gebleven. Drie dingen vragen nog om een nadere aandacht: 1) het reliëf in de belijdenis; 2) de Preambule van het AKS; 3) de aard van het kerkverband. In een volgend nummer van ons blad hoop ik erop terug te komen.

2. 'GKV en NGK eens over belijdenis', kopte het *ND* van 10 november 2006. Voor die kop zijn CCS en DKE niet verantwoordelijk. De kop is ook onjuist. De Balans spreekt over de overeenstemming die wederzijdse deputaten hebben bereikt. Of de kerken hen hierin zullen volgen, moet afgewacht worden. Wat de GKv betreft zal eerst de generale synode zich moeten uitspreken. In dat licht zijn er wel vraagtekens te zetten bij de manier waarop de Balans in de publiciteit is gebracht. Deputaten hebben te rapporteren aan de kerkelijke vergadering waarvan ze hun opdracht kregen. Nu vragen ze wel erg veel aandacht voor wat er bereikt is. Alsof een beslissende stap is gezet. Dan loop je als deputaten toch wat voor de kerkelijke muziek uit. Want niet deputaten zetten de beslissende stap. Dat is aan de kerken.

3. In deze Kroniek is kritisch gesproken over de NGK. De eerlijkheid gebiedt te erkennen dat op onderdelen soortgelijke kritiek op de GKv is uit te oefenen (bijv. over de invloed van het evangelische denken). En dat in bepaalde opzichten de GKv op de NGK zijn gaan lijken. De 'Open Brief' zou op de manier van destijds nú niet meer in de GKv hoeven te verschijnen, is het oordeel van J. Dekker (O/R, p. 53). Terwijl B.J.F. Schoep zegt: 'Dominee Schoep van 1966 zou denk ik goed gedijen in de vrijgemaakte kerken van nu. Men is ruimdenkend geworden, veel ruimdenkender dan de ondertekenaars van de Open Brief in 1966' (*ND* van 28 oktober 2006). Natuurlijk, aan deze uitspraken valt het nodige te nuanceren. Maar er zit wel een kern van waarheid in. Dat mag ons aan het denken zetten. Blijven wij als GKv - bij alle verandering die gegeven is om hier en nu kerk te zijn - *princiepelijk* onszelf?

4. Ten slotte, deze Kroniek is niet met vreugde geschreven. Bij het combinummer van O/R en bij de Balans van CCS en DKE komt een gevoel van vervreemding op. En van groeiende bezorgdheid. De strijd rond de vraag naar de grens van de tolerantie heeft in de jaren zestig van de vorige eeuw de kerken verscheurd. Die strijd was niet te vermijden. Het ging om de grondslag van het gereformeerde kerk zijn. Een mens moet er niet aan denken dat die strijd

opnieuw gaat ontbranden. En dat opnieuw het onderling vertrouwen onder druk komt te staan. Die luxe kunnen we ons niet permitteren. Niet tegenover God. En niet tegenover mensen.

Afgesloten op 21 november 2006.